

KWIBUS

Jan Bauwens

D/2003/Jan Bauwens, uitgever

NUR: 300

ISBN: 90-77532-

COPYRIGHT: Jan Bauwens, Serskamp 2003

COVER: Jan Bauwens

KWIBUS

Eén

*D'r zit een groene speld op de deur,
Is dat hier dat Kwibus weunt?
Nee'n't, mijne vriend, 't is neven de deur!
Ike-bakke-bike bakke-bei... speu spoë!
Tien, twintig, dertig, veertig, vijftig, zestig,
(zeventig, tachtig, negentig...HONDERD!
Snij nen appel in HON-DERD!
Snij nen appel in twee...
Dat hij vliegt tot over de ...ZEE!
Sakkerde...TWEE!*

Het bewustzijn ontwaakt in verzen. Verzen, als stukken van de tijd waaraan toevallige gebaren kleven, doorspekt met beeldenflitsen zoals dia's, die onsamenhangende dingen doen verschijnen. Groene spelden die aan de waslijn thuishoren en die nu ineens op deurklinken hangen, met de tanden van kwaadzinnige ratten die niet willen loslaten. Kwibussen. Groene deuren, ritmische getallen, groene appels, helften van groene appels, vliegende groene appels en een hele bre-

de Schelde: de Schelde ken je, maar de zee heb je nog niet gezien.

Een Kwibus stel je je voor als een onwezenlijk schepseltje met een hoofd als een brievenbus, dat bekend is om z'n deugenietenstreken en dat uit de wereld komt die ietwat verderop ligt, en waar alle verhalen echt gebeuren. Grootvader zegt soms Kwibus tegen je, als je naar zijn dikke en gekrulde, warme neus grijpt, en dan hapt hij naar je vinger ofwel kriebelt hij je eventjes, wat je prettig vindt omdat het je aan het lachen maakt, maar naar als het te lang duurt. Dan roept grootmoeder dat het uit moet zijn en wordt grootvader een tijdje ernstig en is het alsof hij verdwaalt in zijn gedachten en het verhaal dreigt te zullen vergeten. Waar je de brievenbus vandaan haalt, kun je zelf niet vinden.

Je klopt op de deur van een huis op het dorpsplein, een huis dat gelegen is tussen de kloosterschool en de pastorie. De kloosterschool met het klooster waar de vriendelijke maar zwarte nonnetjes rondspoken die gelijken op de pinguïns uit je prentenboek; alleen missen ze een snavel, maar misschien laten ze die wel in de kast liggen als ze naar buiten komen. Van de pastorie denk je dat er ook nog anderen wonen behalve de pastoor: anderen die zich god weet waarom verbergen en waarover niemand durft te reppen. Je denkt dat omdat de pastorie veel, veel groter is dan het huisje

waarin jij met velen samenwoont. Evenmin als de pastoor en de nonnetjes, is de gezochte Kwibus een menselijk wezen.

Op de klink waar de deur waar je aanklopt, zit een groene speld en je durft of kunt het niet aan, de deur te openen. Op de klink aan de binnenkant van de deur moet ook een groene speld zitten, want er wordt niet opengedaan: alleen de luiken van het venster ernaast, gaan plotseling open, zodat je opschrikt, en er verschijnt een klein en lachend mannetje dat op een harlekijn gelijkt, met kleurig groen en rood geruite kleren en een hoofd dat je doet denken aan een brievenbus. Als je hem ziet verschijnen, zing je vlug het rijmpje:

D'r zit een groene spelt op de deur,

Is dat hier dat Kwibus weunt?

En het maakt je onzeker als je ziet hoe de harlekijn je vraag, die ondanks het vrolijke wijsje een en al ernst is, wiebelend meedanst terwijl je zingt. Een onwezenlijke lach heeft hij, een lach die uit een sprookjeswereld komt waarin meer verborgen is dan je ooit kunt vermoeden. En onmiddellijk sluit hij zingend bij je aan, met een nog grotere pret en een nog harder wiebelen, zodat je vreest dat hij wel 'ns uit het raam zou kunnen tuimelen:

Neen't, mijne vriend, 't is neven de deur!

En terwijl je samen het toverachtige

Ike-bakke-bike-bakke-bei...speu...spoë!

zingt, vermoed je dat hij je voor het lapje houdt, want hij zelf en niemand anders is Kwibus; dat kun je zo merken aan zijn vriendelijke maar ook gluiperige grappigheid en aan zijn lachende harlekijnenkleurige brievenbussen gezicht en aan de onwezenlijkheid van zijn hele persoon, die eerder aan een voddepop gevuld met stro dan aan een mens doet denken, hoewel je weet dat hij geen van beide kan zijn. En je begrijpt dat het

Ike-bakke-bike-bakke-bei... speu... spoë!

Er is, om je aandacht af te leiden, om je te verhinderen nog in te pikken op zijn rijmen. Hij lacht je vierkant uit, als je meent dat je hem z'n waan en z'n leugens kunt aansmeren. En je blijft achter, nadat hij met een klap de luiken weer dicht gegooid heeft; en aan de hand van je grootvader, begin je bedachtzaam je passen af te meten, ernstig en snel, beiden in gelijke en geijkte tred, de romp voorover neigend en de wenkbrauwen fronsend, en in gedachten die zoemend en in een crescendo over je lippen komen, klinkt het ritmische vers van de bedrogenen die vluchten, omdat ze vrezen te zullen verdwalen in de eeuwige en dorre uitgestrektheid van de wanhoop:

*Tien, twintig, dertig, veertig, vijftig, zestig,
Zeventig, tachtig, negentig...HON-DERD!*

En de hon-derd klinkt als het bijna bereiken van de overwinning, en in de hon-derd is hoop, omdat honderd reusachtig veel, reusachtig ver, reusachtig hoog en immens is. Als je opgehouden bent straal je verschrikking uit en als Kwibus er was, zou misschien ook hij verschrikt worden door het getal, zijn grappen achterwege laten en opkijken, ernstig zwijgend. Honderd klinkt immens als de donder. Je stemmen gonzen en je blikken zijn vol ernst en je staakt het ritme eventjes. Er is een diepe stilte, vol ontzag voor wat er gebeuren zal. Maar daar is Kwibus weer. Hij staat nu spottend boven op het dak van het huis en kijkt, nog steeds griezelig lachend, op jullie neer, en roept, zo luid dat alle mensen opkijken:

Snij nen appel in HON-DERD!

En zijn woorden klinken als een vernietiging van je zo ernstige pogingen. Maar je durft ze niet ter zijde te laten; je raakt er zelf door meegesleurd, en zijn nieuwe bezwering wint veld, omdat hij je weer beet heeft: je kunt je immers niet voorstellen hoe je een appel in honderd zou kunnen snijden, en daarom hervat hij het vers, terwijl je het al raden kunt en terwijl je het eerst zachtjes en dan alsmaar luider meezegt:

Snij nen appel in TWEE...

En dat kun je wel voorstellen en je ziet, hoe je grootvader, die altijd groene appels bij zich heeft, de vrucht te voorschijn haalt en ook het mes, en hoe hij de appel in twee helften deelt. En alle andere mensen die langs het dorpsplein komen, hebben hun passen vertraagd en staan nu te luisteren als stenen beelden naar de Kwibus op het dak met zijn onwezenlijke rijmpjes. Allen halen ze een appel te voorschijn, allen snijden ze hun appel in tweeën. En in koor gaat het onmiddellijk daarna:

Dat hij vliegt tot over de...ZEE!

Je droomt van een halve appel die weggeworpen wordt over de zee. De zee stel je je voor als de Schelde, maar dan een ietsje groter, omdat je de zee nog nooit gezien hebt. En dan plotseling verbreekt grootvader de betovering, met een lachende:

Sakkerde...TWEE!

Waarvan je de twee meeroept, opgelucht, maar nog een poosje verdwaasd, omdat je nu niet wist wat er van Kwibus was die je gezien had. En die verwarring zou je altijd bijblijven, door niemand ooit opgelost worden. Het is alsof er nu in jezelf een mysterieuze schakel is, die twee werelden met elkaar verbindt en ze tegelijk van elkaar losmaakt.

Er zijn oe-, eu-, i-, ei-, aa-klanken, in een chaos door elkaar wemelend en kleurig als gele, rode, blauwe en groene vissen in een bolle, glazen bak, op het ritme van het wippen van de knie van grootvader. Waarom vertelt hij dingen die niet samenhangen? Waarom vertelt hij sprookjes met onbestaande kabouters en reuzen en koekenbakkers die kunnen toveren? Waarom al die absurditeit in het eerste kiemen van wat gedachten mogen heten? Kleine, stoute mannetjes die zich in holen verbergen en onversaagde ridders spreken een vreemd geladen taal. Stukken van een menselijk gebeente vallen op de slagen van een middernacht klok uit de zoldering. Kabouters doen de vaat terwijl de mensen slapen.

Zevenmijlslaarzen snellen buiten over de straat en luchtballonnen drijven voort naar andere werelden met ons welbekenden in de mand. Sinterklazen komen uit de hemel en magere, oude ventjes in het zwart met zakken op de rug van jute komen stoute kinderen ophalen.

Als hij vertelt, hou je je aan zijn grote, grove, warme handen vast, en soms zegt hij dat je hem knijpt en dan smeeek je hem dat hij zou voortvertellen. Maar het knijpen kun je niet laten, want het kamertje in het oude huis verduistert in zijn sluipende kelderstem. Achter zijn sterke rug zie je het raam waarin de wereld donker wordt en alle dingen worden

schrikkerige silhouetten die zichzelf verliezen en waaruit de onschuld wordt geroofd door nachtelijke wezens die uit zijn verhalen komen om het huisje te omsingelen en zich te nestelen op alle plaatsen van de aarde. Soms vang je met een glimp het schuwe voorbijsnelen op van een zwarte kabouter die zich klaarmaakt voor de nacht en dan weer hoor je hoe een donder in de luchten, ver van hier, de komst van de reuzen verraad, en dan zegt grootvader, terwijl zijn ogen wagenwijd opengaan, zo wijd dat je hem haast niet meer kunt herkennen:

“Hoor!”, en zijn stem klinkt diep en onheilspellend, zoals de echo van het verre gebulder. In het kasteel zelf bevind je je plotseling, waar de moedige Sis De Koekenbakker de nacht doorbrengt. Het kasteel waaruit nog niemand ooit is teruggekeerd, en waarvan de mensen vertellen dat er geesten huizen. In dat slot zelf bevind je je, en buiten zondert de zwarte nacht je af van ’t dorp en plaatst je in de eenzaamheid. Naast je, aan het kleine tafeltje, zit Sis De Koekenbakker, en hij haalt zijn spullen boven en beging het deeg te kneden, heel gewoon. Stapels koeken rijzen naast je op, tot aan de zoldering, en je kunt de geur snuiven van het deeg en van de poedersuiker. En dan hoor je het luiden van de klokken in het al verre dorp, en tel je angstig de slagen. En bij elke slag, met telkens dezelfde woorden uit

een diepe kelderstem: ik val... ik val... ik val! Stort een stuk gebeente uit de zoldering neer, met een rammelend geluid, pal naast je op de vloertegels. En het geraamte dat van een menselijke aard is, houdt niet met rammelen op: de schakels van de ruggengraat rollen tezamen en klikken, als sleutels in sloten ineem, en de schedel rolt de kamer rond en haakt zich op de nek en ook de ribben en de heupen en de armen en de benen: alles rammelt zich aaneen, totdat daar een heel geraamte ligt. Dan is het eventjes stil, en hoor je een diepe zucht, en zie je tot je ontsteltenis hoe de doodsman zich in hals gerinkel opricht en plots blijft staan en honderd koeken begint op te eten, zeggende : Goed, mijn vriend, dat gij gekomen zijt: wat heb ik een honger! Honderd, ja duizend jaar is het geleden dat ik nog een beet gegeten heb! En dan wenkt hij de onversaagde koekenbaker mee naar een kleine kelderdeur waarachter hij een koude, stenen

trap in de wakke donkerte moeizaam naar beneden gaat, en Sis beveelt hij om de onderste trede op te tillen. Daar ligt de berg met gouden munten, die zijn beloning is...

De gouden munten lagen op de onderste trede van de trap die naar de kelder leidde. Daarbij stelde je je de kelder in het huis van je grootvader voor. Het was een

plaats waar je graag eens had willen inzitten, om te kijken hoe het er was, maar je grootmoeder, die je moeder César noemde omdat je grootvader César heette, verbood het je telkens: het was alsof ze in de kelder iets verborg dat niemand mocht zien. Ofwel was de kelder een gevaarlijke plaats, waar de geraamten uit de zoldering van het kasteel écht rondspookten. Eens was je er toch geweest, langs de steile, korte trap, en begeleid door je grootvader. Het was een wakke en enge ruimte, waar het lichtschijnsel van een naakte lamp een schemer wierp op afbrokkelende kalkmuren waaruit een vieze etter droop. Er stonden enkele oude vaten en kratten bier en in een hoekje een fles wijn, bedolven onder stofdraden. En grootvader toonde je ook het keldergat. Hij nam een plank weg, en dan kon je plotseling en onverwacht het kleine tuintje en het bloembed zien en ruiken. In de kelder was er ook een echo, en aan het keldergat was de echo weer weg; en je grootvader riep luid: Boehoehoe! _ Waarna je hem geschrokken bij de broek vastpakte en niet meer los liet. Maar dan zei hij dat je niet bang hoefde te zijn, want dat alle spoken bang van 'm waren. En toen je weer de keldertrap naar boven was gegaan, ging je beiden gehurkt zitten op de bovenste trede, en riep je nog enkele keren: Boehoehoe! En Aaaa! En Eeee! En Auuu! En telkens antwoordde de echo.

Als grootmoeder roept, moet grootvader de kelderdeur sluiten en doet hij de lamp weer uit, en spijt het je dat je de echo in de kelder moet achterlaten. Maar het woord echo neem je met je mee, en ook de oude geur van de kelder, en je denkt er nog lange tijd aan en je droomt ervan, als je in je bed ligt en het weer donker wordt.

In het nonnenklooster waar je naar school gaat, is er ook een kelder, die geen kelder is. Het is een deur waarachter trappen naar beneden leiden, heel diep, als een kelder met daarin nog eens een kelder, en dat gaat zo door totdat je in de hel komt. En de zuster die lang is en mager, vertelt je over de hel en zij heeft een hoge, zwarte kap op met een witte boord, waaronder vele geheimen verborgen zitten die je niet mag kennen.

Als je naar school moet, moet je je jas uittrekken en hem aan de kapstok hangen in de gang, en dan voel je je niet meer veilig, omdat het is alsof je een stuk van jezelf moet achterlaten. Je vreest dat je je jas zult kwijtraken of dat iemand anders hem zal nemen en dat je zult moeten achterblijven als iedereen naar huis gaat. Je wilt je jas niet uit trekken, want je wilt daar niet blijven: het is gemeen dat ze je dwingen om daar te blijven. Maar de zuster is vriendelijk en lacht naar je, en geeft je een hand. En dan zie je dat moeder weggegaan is

en dat ze weg blijft. Je nieuwe moeder is een pinguïn.

In de klas zijn vele kleuren. De muren zijn roze en geel en de hoge kasten lichtblauw en lichtgroen. Er is een zwart bord waarop de zuster tekent met een wit krijtje en er is ook kleurkrijt. Zij maakt immense tekeningen met meisjes en vogels en een wei met bloemen en een hondje. Ze tekent wolken en regendruppels en een lachende zon met stralen. En jij mag het natekenen. Sommige jongens tekenen op de bank, en dan is de zuster boos. Soms moeten er jongens voor straf in de hoek staan. Je hebt er een afgrondelijke angst voor om ooit voor straf te moeten staan, want dan kijk je naar de muur, mag je je niet meer omdraaien en duurt het een eeuwigheid voor je er weer weg mag en denk je dat je er zult sterven, want niemand geeft dan nog om je. Als je voor straf staat, snik je, en dan denk je aan je moeder en moet je nog harder snikken. Het is het eerste en het enige wat je haar nooit zult vertellen. En het doet zoveel pijn als je haar ziet, dat je je tegenover haar rood moet schamen. En als je bij haar uitweent, moet zij lachen, wat je niet kunt begrijpen, en zegt ze dat de zuster zich vergist heeft omdat ze ook maar een mens is, en dat begrijp je evenmin, maar het houdt je wel een lange tijd daarna nog bezig, want het was een openbaring.

Op dezelfde plaats spelen ook de meisjes van de lagere school, die ze de groten noemen en er is een lijn met witte kalk op de tegels getrokken, waar je niet over mag komen. Als je naar huis gaat, trap je nooit op de lijn, maar trap je eroverheen, nauwlettend, alsof het een muurtje was. Op hun stuk speelplaats trekken de meisjes ook lijnen op de tegels, waar ze spelen met een hinkelblok. Tijdens de speeltijd lopen oudere zusters tussen alle kinderen rond en delen snoepjes uit. Zuster Olympia komt altijd bij je, en ze vertelt je dat je eigen vader nog bij haar in de klas gezeten heeft, maar dat begrijp je niet en daarom denk je dat het een vergissing is. Ze zegt je ook dat je een brokje suiker bij je boterham moet eten, omdat je daar groot en sterk van wordt. En als het ommegang is, ben je in paniek omdat je nog geen belletje hebt, en geeft zij je een klein belletje op de speelplaats.

De ommegang bracht een hele drukte teweeg. Eerst wist je niet goed wat de ommegang was. De zuster deed de grote kast open die het hele jaar dicht gebleven was, en haalde glanzende, kleurige gewaden te voorschijn, zoals ook de heiligenbeelden droegen, aan de pilaren in de kerk, en de engelen die op de muren geschilderd waren. En ze paste je de gewaden en haalde ook vleugeltjes uit de kasten en uit de laden en speldde die op je rug. En ook de zilveren kroontjes haalde ze boven, die je op je

hoofd moest dragen, en mijters en een gouden staf. Je hoefde niet op de banken te blijven zitten, die dag: alles werd plotseling opzij geschoven en overal lag het vol met heiligengewaden en kostbare dingen die je nooit voordien gezien had. En na de middag werd iedereen aangekleed en ontstonden er lange rijen kleurige heiligen die de hele speelplaats omtoverden tot een hemel en er was een zenuwachtige en blij spanning overal rond je. Ook de pastoor verscheen, en de vier misdienaars in het wit, die een kleurig versierde stelling droegen waarop een gouden beker stond waarop een hostie prijkte. De zuster vertelde dat dit de monstrans was, en dat je nu allemaal stil moest zijn. En er kwamen nog andere mannen opdagen, in een zwart pak en met stellingen die ze op de schouders droegen, waarop heiligenbeelden stonden, versierd met bloemen, en op het dorpsplein hoorde je een stille harmonie inzetten, met vaandels van de heilige Dionysius en de heilige Cornelius die ook binnen in de kerk op de muren stonden afgebeeld. En als iedereen klaar was en alles stil geworden was, zette de mars in, in trage passen. Aan de poort van de speelplaats wachtten vele moeders die met grote ogen keken naar de optocht. Je wandelde mee, met trage en statige passen en je hield de blik recht vooruit, omdat je nu een heilige geworden was, die alleen maar bad. En toen je buiten het hek kwam, zag je

dat de straten bestrooid waren met geurige rode, blauwe, gele, purperen en witte bloemblaadjes waar je overheen liep, alsof je op wolken werd gedragen. En je begreep dat je nu allemaal naar de hemel werd gedragen. En je begreep dat je nu allemaal naar de hemel ging: dat het uur van de Hemelvaart gekomen was. Grote mensen blijven grote mensen, en kinderen blijven kinderen. Maar kinderen worden geboren en, als het ommegang is, gaan ze terug naar de hemel, ofwel naar de hel. Nu moest je met het belletje rinkelen en iedereen rinkelde met zijn belletje en heel de wereld luisterde naar het fijne gerinkel van de belletjes dat als het fluiten van de vogels klonk, maar heiliger en fijner. En als je voorbij een kapelletje kwam, moest je allemaal knielen en drie weesgegroeten bidden en je handen vouwen en je hoofd gebogen houden totdat het gebed teneinde was. En dan mocht je weer voortgaan in de lange optocht waarvan je het begin noch het einde kon zien, over de welig gekleurde wegen. En je passeerde langs het huis van je grootvader en langs je eigen thuis, maar je keek niet op. Overal zwegen de mensen en knielden ze als de pastoor met monstrans voorbijkwam, waar je met de belletjes achteraan liep, rinkelend. En toen je het dorp was rondgegaan, was de ommegang ten einde en kwam je weer op de speelplaats terecht, en was je diep ontgoocheld, omdat je je

kleren weer moest verwisselen, terwijl je oprecht geloofd had dat je naar de hemel zou gaan. En alle kleurige glanzende gewaden gingen weer in de laden en in de kasten en dan mocht je terug naar huis. Overal waren de vrouwen al druk bezig met het wegvegen van de bloemblaadjes voor hun deur en toen het die avond regende, verdwenen alle kleuren in de wind en in het slijk.

Grootmoeder leidde je met zich mee, bij de hand, en wandelde met je langs het bloembed. Ze liet je ruiken aan de grote bloemen en je was verbaasd toen je de zomergeuren leerde kennen. En als je haar dan aankeek, lachte ze vriendelijk naar je, en had je pret. En toen zag je een vlinder, en sprak zij het woord vlinder uit, zoals je koe-koek uitsprekt: vlin-der, zei ze, en dan zei je ook: vlin-der, en dacht je aan de koekoek die in de houten hangklok woonde in grootmoeders huis en die om het uur uit het deurtje kwam om koe-koek te roepen. Misschien waren er ook hangklokken waarin een vlinder woonde die, als de grote wijzer boven stond, vlin-der kwam roepen uit het deurtje. En meteen moest je ook aan Kwibus denken: Kwibus, zou hij zingen, om het uur, van uit de plotseling opengaande luiken van zijn huis, naast de deur, of ergens boven vanuit een venstertje op het dak – zo snel en vluchtig, dat hij al verdwenen

was als je hem net in je blik gevangen meende te hebben.

Eens had grootmoeder je meegenomen naar een ander land waar tante woonde, in een huisje vlakbij de Schelde, om met je in het lange en smalle tuintje te kijken naar het machtige stromen van het vele water en naar het af en toe langzaam voorbischuiven van lange, smalle schepen met een wapperende vlag en kleine mensjes op het dek. En dan had ze je het woord boten geleerd en het woord Schelde. De boten maakten een grommend geluid als van reusachtige maar tamme monsters en de Schelde was de zee uit het rijmpje van Kwibus. Schelde deed je immers denken aan schellen of schillen en dat deed je weer denken aan de appel die je kunt schillen voor je hem in tweeën snijdt en over de zee gooit. Je vroeg je alleen af waarom het water zwart was, en 's avonds, als de duisternis gevallen was, was het water nog veel zwarter. Dan wandelde zij met jou op haar arm tot achter in het tuintje, en dan de smalle trapjes naar beneden tot op de stenen dijk, en kon je, heel in de verte, kleine, pinkelende lichtjes zien die als dobberende scherven in het zwarte water weerspiegelden. En grootmoeder zei, terwijl ze met een uitgestrekte arm over het zwarte nachtwater wees: Kijk! Lichtjes! En je keek en je zag de lichtjes en dan keek je haar aan en zag je dat zij verdrietig lachte en haar grijze

haar golfde in de nachtwind, en achter je stonden oom en tante, die reuzen waren, en beneden aan haar voeten klotste het zwarte water tegen de harde stenen van de dijk en toen je terugging, de smalle trapjes naar boven en door het kleine, smalle tuintje, was het in het huisje klein en bevangen en kneep je in de hand van grootmoeder en vroeg je haar om weer naar huis te gaan.

Nog voor je weet hebt van de tijd, leer je de ruimte kennen. Op haar arm zit je, en zij doet de ruimte spelen en spartelen.

Jijzelf zit stil en zij tovert. Zij doet de wereld draaien, laat de ramen op het landschap dat vol bloemen en kleuren is, dichterbij komen, schuift de kruinen van de lommerbomen over je heen en doet alle dingen wijken voor haar blijde vaart, die de vaart van de aarde is. Alleen de zon blijft stil hangen. Ze kan wel draaien, maar ze is er steeds terug. Je kunt niet zien dat ze een koepeltocht maakt. Alleen in de ochtend zie je haar hel lichtend tussen de bomen op de aarde liggen en in de avond gaat zij aan de andere waarin je woont en speelt en rondwaart tussen houten meubels en lange, brede vensterramen, onder tafels en stoelen en zetels, is er aan het huis ook een kelder en een zolder. De kelder is onder de vloer en de zolder boven het plafond en je kunt er heen gaan langs de trappen die de meest geheime dingen

van het hele huis zijn, want buiten zijn er geen trappen die naar de hemel voeren of naar de grote kelder van de wereld.

Als je de trappen beklimt in de geheime ruimte van de hal waar niet gewoond, gespeeld of gegeten wordt, kom je heel hoog en zie je dat er weer een vloer is, en als je nadenkt weet je ook dat aan de andere kant een nieuwe vloer het plafond van de huiskamer moet zijn. Als je van boven door de vensters kijkt, zit je ook heel hoog, verheven boven alle andere dingen en voel je je groot en veilig. Alles is kleiner geworden en de geluiden zijn anders. Je kunt verder kijken dan voordien. Je kunt grootmoeder beneden in de tuin zien lopen en je vermoedt dat het wellicht een zware zonde is om van boven door de vensters naar beneden te kijken. Vreemd is het als je boven bent. Het kriebelt in je buik.

Op zolder mag je niet. De zolder blijft een geheim bewaren. Vader zegt dat het er veel te donker is, zoals in de kelder van grootvader, waar de echo woont. De echo is er ook op straat, en hij antwoordt je met je eigen woorden als je hem wat toeroept, maar je ziet hem nooit. Hij speelt een spel met je en verbergt zich, en ook als je gaat kijken, met angst in je passen, is hij al verdwenen achter een hoek, een straat verder. En je denkt dat hij zich verbergt omdat hij zich niet durft te vertonen,

omdat hij is zoals de jongen in je straat die geen oren heeft.

Je graaft putten om de kelder van de aarde te vinden, en als ze heel diep zijn, laat je je erin wegzakken en verbeeld je je dat je in de kelder van de aarde bent. Je snuift de wakke geur van zand op en je ziet pieren die zich terugtrekken in holletjes, als je ze met je vinger eventjes aanraakt. Het is een kunst om ze eruit te halen zonder ze in tweeën te trekken, want ze zijn glad. Maar je weet dat het niet erg is als je ze in tweeën trekt, want dan zijn er twee pieren die elk hun eigen weg kunnen gaan. En plotseling wil je in de putten een huis bouwen erin gaan wonen. En dan kijk je boven de rand van je put en zie je de wereld zoals ook een kat of een hond of een slak de wereld kunnen zien. En als je naar het zand kijkt, zie je woestijnen. De pieren worden reusachtige monsters. Je verzamelt allerlei monsters en je kijkt naar ze van heel nabij, terwijl ze zich over de zandkorrels die nu rotsen zijn, een weg banen. En je ziet ook dat waar alles kleiner is, de tijd langer duurt. Een dag moet voor een mier een jaar zijn, denk je.

Boven je drijven de wolken voorbij. Wolken zijn grote, vliegende waterplassen. Wolken zijn zeeën die vliegen. Zoals de boten over de hemel. Als de zon veel licht uitstraalt en de boorden van de drijvende wolkenmassa's doorschijnend en veelkleurig maakt, je stra-

lenbundels zien en kun je verbeelden hoe er achter de wolken een hemel is, waar het klarer is dan de dag. De nacht is donker en de dag is klaar, maar de hemel is transparant. Misschien varen er engelen op de wolken, die alleen de vogels kunnen zien als ze heel hoog vliegen. En misschien is het van die engelen dat de vogels het zingen geleerd hebben. Moeder zegt dat de vogels kunnen fluiten omdat ze korstjes eten. Als jij ook je korstjes opeet, zul je ook leren fluiten. Maar dat is larie, want de jongen van naast je in de klas hoeft geen korstjes te eten van thuis en hij kan harder fluiten dan jij.

Twee

Grootvader vond het niet erg te moeten sterven. Hij bleef maar lachen en vertellen. Dan gaapte hij als een visje en was dood. Je was jong en je kwam nauwelijks met je hoofd boven de rand van het grote bed. Het raam van de kamer stond open en haast fladderde er een kleurige vlinder voorbij. Moeder bracht je naar huis, aan de hand, en ging dan weer weg, voor een lange tijd, bijna totdat de avond viel. Vader was stil en zuchtte en liep ongewoon rond in de huiskamer. Je speelde niet. Je wist niet dat er naast het spel nog andere dingen waren. Je had angst.

Alle mensen waren anders geworden en ze spraken niet meer. En er kwam een zwarte kleur die door vreemde, zwarte heren meege- dragen werd. Vreemde zwarte heren met een lijkleek gezicht, die je nooit eerder gezien had, gingen ongehinderd door het huis en iedereen deed een stap achteruit om ze te laten passeren. Ze gingen de slaapkamer waar grootvader lag en dan werd je weggestuurd. Als je terug was, was de kamer helemaal zwart gemaakt met zware doeken en er stond ook een kruisbeeld uit de kerk en er hing een vreemde geur die sterk op wierook leek. En ook de vele brieven waar de lang en ernstig geworden naam van grootvader op stond gedrukt, waren zwart omlijst. Er kwam een stille, zwarte wagen aanrijden met een zwarte kist en weer de zwarte heren. En dan was er mis met zwarte mensen en een zwarte kist waar- rond kandelaars met brandende kaarsen vonkten, als wakers. Er was een wrange stoet van traagzwarte mensen die nu onherkenbaar waren achter de zwarte kist die de vreemde, zwarte heren droegen, tot buiten het portaal van de kerk, waar plotseling het kerkhof opdook met de glanzende zerken en de bloemen, in een onbeweeglijkheid bijeen gezet in potten en bakken. Allemaal ging je om de diepe put staan en met touwen werd de kist in de put neergelaten. Je kon je niet indenken dat grootvader in de zwarte kist lag, en de mensen ke-

ken allen vreemd en onbeholpen toe. Je zag hoe de rijmpjes mee de put ingingen. Het rijmpje van de groene speld op de deur naast de deur van Kwibus. Er was geen appel en geen zee. Aarde wierpen zij over alle verhaaltjes. Er was geen mens die protesteerde. Vrouwen die hun gezicht verborgen onder zwarte sluiers, schokschouderden en leunden tegen elkaar aan totdat ze uitgeweend waren en begonnen dan heel vriendelijk te praten. En buiten het kerkhof, op het kerkplein, was er helemaal geen huis tussen het klooster en de pastorie. Er was geen deur waarop een speld zat die groen zou zijn, en van Kwibus was geen spoor. En toen at je allen koeken met kaas en met ham, in een hel verlichte zaal waar niemand was die nog over grootvader sprak. Niemand.

Toen je naar huis ging, was het alsof het geregend had en de hele wereld nu geblust was. De dagen waren rein geworden en de nachten stil. En geleidelijk kwam het oude terug. Je vulde je boekentas en je ging naar school en de jongens vroegen je niet of je dan veel verdriet had. Ze hadden alleen maar pret, zoals altijd. Hoe dichtbij ze ook waren: onoverbrugbaar was de afstand tussen jouw leven en dat van hen. Een diepe kloof was er, tussen het leven van ieder van ze. En jij speelde weer mee, lachte je weer. Je vergat de rijmpjes en je vergat ook Kwibus en de groene speld.

Er zijn dingen die buiten je gebeuren en er zijn dingen die binnenin je gebeuren . maar er zijn ook dingen die èn buiten èn binnenin je gebeuren.

Als iemand doodgaat, bijvoorbeeld. Als iemand dood gaat, merk je het niet. Hij gaapt als een visje, en dan is ie dood. En dat is heel gewoon. Pas achteraf merk je, dat je zelf voor een stuk bent doodgegaan. Eerst had je angst, dan wist je het niet meer en tenslotte voelde je hoe iemand de brakke aarde van je angst had omgewoeld en hoe hij op die aarde een vreemdsoortig zaad gestrooid had dat, als hij weer weg was, heel vlug kiemde en waaruit reuzegrote bloemen groeiden met zwarte bladeren die hopeloos wiegden, altijd heen en weer, heen en weer, in de traagste zuchten van de wind die er alleen de wrange geur van oogstte en die meedroeg tot in de duisternis van de nacht, en de maansikkel verteerde, als aangevreten door een verre pijn.

Als iemand dood is, merk je eerst dat hij er niet meer is. En in zijn afwezigheid herken je hem als nooit voordien. De knie waarop je zat is zonder reden weg en niemand gaat op zoek om hem terug te vinden. De stem die je nog meent te horen, zwijgt alleen maar en iets heeft plotseling opgehouden te bestaan. Er zijn alom leemten en je merkt hoe minder wijze mensen trachten om die op te vullen met hun eigen stemmen en hun lege ogen. Je ziet

het één ogenblik aan, en dan draai je je om en ga je weg van ze. En ook in jezelf zijn er nu leemten die eerst donker waren, maar waar stilaan de tijd een licht zaait dat kiemt en nieuw is en dat zich als je kostbare erfdeel toont. En plots begrijp je met een flits iets van het mysterie van de overgang en de vernieuwing van de geslachten. En het raakt je, tot in de fijnste vezels van je geest en tot in het bloeiendste bloed van je hart.

Het tuimelen van de seizoenen hield je blij bezig in je jonge dagen en je kon uren lang kijken naar het openspringen van een bot aan de taktwijgen van een Japanse kerselaar. Je kon een put graven om je in te nestelen en pieren en kevers en mieren tot reusachtige monsters laten worden door er van heel dichtbij naar te kijken. Zandkorrels werden dan machtige rotsblokken en elk moment van de tijd was een eeuwigheid. De zon maakte nog een koepeltocht over een blauwig firmament waarin vliegende zeeën als wolken beelden schilderden die tot volmaaktheid kwamen en dan weer langzaam metamorfoseerden. En behalve de zwarte nacht en de klare dag, kon je nu ook de transparante hemel zien, als helle stralenbundels langs de wolkenranden die verregende lijnen trokken en de ruimte plotseling dieper leek en oneindig klaar en helder als water. En de maansikkel en de ster-

ren waarop in het draaien van de nacht over de aarde elfen, nimfen en muzen voeren, die als sneeuwvlokken dromen over de slapenden uitstrooiden. De klanken van de klokken die als donderslagen waren, dreunden door je speelse ziel, en je beluisterde ze terwijl je er eventjes bij stil bleef staan. En je zag de klanken uit de toren naar beneden bulderen, te pletter storten op het pleintje voor de kerk en met snelheid door het hele dorp rollen, als blokken marmer die steeds kleiner werden, afbrokkelend, steeds fijner, totdat er niets meer van restte, drie dorpen ver. Je luisterde naar het immense dreunen van de klokken die als een gevaarte waren, een goedaardig gevaarte, een gedrocht dat zich niet kon verplaatsen en dat getemd was door sterke en strenge mensenhanden om te dienen, zoals het paard getemd was om te dienen, om alle mensen bijeen te roepen in de kerk als de tijd voor het gebed gekomen was.

Toen je nog het woord gebed niet kende, kon je in de ruimten zitten van de kerk die halvelings duister was en die je aan een bos deed denken vol met stoere beuken. Je kon heel lang zitten peinzen over de taferelen op de glasramen waarop van buiten licht scheen zodat ze prachtig kleurden en dan wachtte je steeds het ogenblik af dat de zon door de wolken zou priemen, omdat je de gelaatsuitdrukking zou zien van de heiligen die in sierlijke gewaden verstard in het moment van de eeu-

wigheid, onttrokken aan deze wereld , elkaar aankeken of die hun blik die vol was van wat je later heiligheid zou noemen, op je richtten. Je kon heel lang en verbaasd kijken naar de mysterieuze en mystieke gebaren, van de priester die nog meer was toen dan alleen maar een mens en je kon voelen hoe de tekens die hij maakte een bezwering waren.

Naargelang het ritueel vorderde, voelde je een vreemde en verlichtende aanwezigheid overal rondom je: een aanwezigheid die vervullend was en die begeleid werd door de geuren van wierook en kaarsen en door de klanken die uit het machtige orgel rolden. De glasramen en de stoelen en de pilaren en de hele kleurige ruimte die vol van geuren was en vol van gezangen, werd voelbaar opgetild totdat de hele kerk, van de aarde losgekomen, naar de hemel opsteeg, doorheen de witte wolken, langsheen de lijnende zonnestrallen heen, en boven de wolken uit, waar het gezang van vogels en engelen al hoorbaar werd en de klaarte veranderd was in een transparantie die nu in kleurenbundels als fonteinen door de glasramen viel en figuren schilderde op de kerkvloer, zodat de stenen er tot wolken werden en alle bidgenden aan het zweven gingen. En als alles ten einde was, bij het buiten komen, zag je dat de klaarte transparant geworden was, dat het hele dorp zijn matheid had verloren en nu schitterde, en dat op alle dingen, net zoals het

wellicht was in de ruimten achter de wolkenmassa's, zilveren tinten parelden.

Fonteinen kronkelen omhoog, van zwaartekracht ontlast en tastend in de fijne luchten van april waarvan de jonge winden vanuit het marktplein naar alle stratentakken blazen, her en der. Ver reikt het zien boven de klare huizen. Grote kerken komen tot leven; kruisbeelden beven; poorten worden wijder en zijn nu ontheven van het zware hout dat stoutmoedig hoger klimt en reikt en prijkt en zijn gotische tocht naar spitsenhogten dra begint. En binnenin achter de glasramen tussen tinnen kandelaars vergaren nog tere luisteraars op houten stoelen en het oor vol te laten stroelen van fluittonen en rijzige monumenten van muziek uit het hoge orgel waarin weer leven komt nu de dag al gromt en broemt en brandend vuur wordt en straks rood van vlammen gloeit als ijzer dat schroeit en waarin vonken gloeien en broeiend ronken. De lente luikt en in je jonge brein spinnen zich verhaaltjes van kristal, die uit een bak vol bruine aarde rijzen als grasrietjes, in dunne, frisse bundels van een late wintermiddagzon die witte gevels witter maakt en kleuren even opwarmt voor de koele avond komt vallen met de wind. Ongehoord voorzichtig tikt het veel te vroege lentelicht tegen vers gewassen en nog koude ruiten – buiten springt al veel te vroeg een knop tot blad en wat denken de vogels die al kleine

takken zoeken, de tortels die roeken en de stenen die de ogen openslaan? Welaan; komt welaan de zomer? Verhaaltjes in de vorm van kleine, rosse katten, witgevekt en schoon gewassen, kijkend met Egyptische ogen naar de lijn zon die tegen de rijzige stam ligt van een eik in het bereik van kleine, scherpe klauwen - rouwen alle dingen om het zo plotse wegblijven van een nog niet ontloken winter of ontvouwen jonge botten de tijdloosheid der levenskracht? Verhaaltjes die van levend hout zijn, vol van sappen – grappen – makers worden stil en zingen nu vroom – een droom van duizend dingen valt uit cumuluswolken en in een opgestoken wind welven kolken in de verte, tot hier te horen – behoren zij alleen tot het oor dat luistert, ongekluiserd, totdat de wereld is verduisterd? Verhaaltjes die geen woorden vinden en alleen bestaan uit licht dat transparante dagen koel in kleur schildert en oorden baart op elke gaard waar maart woont. Kroont deze dag een eeuwige luister? Verhaaltjes zoals zwarte merels achter geel-oranje bekken, ganzen die in pijl doorheen nog ongeschonden luchten trekken, lekkende twijgen met kristallen druppels. Kijk: een roodborstje kijkt naar binnen. Waar beginnen de verste blauwten? Verhaaltjes van een dove-stomme die met open mond rond de grote, groene poel wandelde en keek hoe 't licht de spiegel van het water kalmde met een schitterend vlies –

dan blies een bries alles tot scherven. Wie zal zijn verzonken denken erven?

In de eeuwigheid van de dagen die in die mysterieuze tijdspanne van het kind-zijn lagen, ging je naar je verleden op zoek. Daarom ving je torren en kevers, maakte je jacht op ingebeeld evers en verzamelde je vlinders en ook kostbare stenen. Van bij het luiken van het licht sprong je op uit het warme nest en float je weids op je vingers, dat het galmde tot de verste einders van de wereld en je talmde niet. Je verzamelde in hechte groepen, bij het kriecken van de dag toen men de koekoek hoorde roepen, en trok er op uit langs de beken en de grachten en de machtigen dalen. In bossen waren open pleinen waar je plannen smeedde en geheimen van de aarde deed kwijnen voor je scherpe verstand. Je wandelde behoedzaam over de smalle rand van ravijnen en festijnen waren de snelle vluchten van zeldzame vogels door nog ongeschonden luchten. Je bouwde een kamp met takken en twijgen en een nest in de bomen en een vlot om over de diepste vijvers te dromen. Speren, knuppels, rake schiettuigen en hengels uit het hout van de gedweë bomen. En onder de broeiende middagzon was je de wilde, de indiaan of de vrome tovenaer. De snel opgegeten boterhammen met kersenjam smaakten tussendoor, rood als de zon, en toen deze haar tocht naar het westen begon, verzamelde je brandhout voor het

kampvuur dat sfeer won met het duisteren. Luister vulde de avond en muziek van snaren maakte het vergaren rond het eigen altaar tot een baren van golven op een zee van zielsgenot vol van ontdekking. En in het laatste van de dag – de lach was ernst geworden - baarde moeder aarde in het diepste van je hart voor 't eerst een vreemde, verre spar(?) waarvan je nog de naam niet kende.

Een avond uit de duizend was het en toen je hout gesprokkeld had, stak je het kampvuur aan en ging iedereen in een kring zitten op de aarde, de benen in kleermakerszit, de romp naar voren gebogen en de handen vooruitgestoken om zich te laten strelen door het rode vuur, dat gauw begon te knetteren. Toen was het dat plotseling, als uit het niets, een jongeman verscheen vanuit de bosjes. Hij was lang en rank en droeg tussen de buik en de borst, een snaarinstrument dat met een koord om z'n nek hing. Lange blonde haren vielen over zijn ietwat gebogen hoofd. Alsof hij een bekende van jou en van de anderen was, voegde hij zich zonder opkijken bij de magische kring om het vuur, beroerde de snaren en zong, waarbij het meteen heel stil werd en alle oren zich kluisterden aan het lied:

Mijn moeder is een tovenares;

Mijn vader een kabouter;

*Mijn grootmoeder spelt ons de les;
Mijn kleinste broer is stouter
Dan de duivel.*

*Wij wonen in een wereldwoud;
De bomen dragen dorre vruchten;
Wij eten pap van haverhout;
Gestremde, volgesponnen uren zuchten
Vrijwel hysterisch.*

*Er was een tijd, zo zegt zij dan,
Haar rimpels fronsend met ontzag,
Wijl witte sneeuw de wereld toedekt.*

Zijn stem klinkt tragisch mooi door de avond en van her en der komen luisteraars zich bij het gezelschap voegen, met stille passen en zonder te storen, en gaan zij zitten in steeds wijder wordende kringen, rondom de (?) jongeman. Hij heeft tranen in zijn ogen en ritselt en tokkelt klanken en dan wordt een volgend vers geboren. En het speelt, onschuldig als een kind en valt uit zijn vingers en galmt uit zijn stem die de donkernis streelt onder de avondbomen in de tuin :

*Mijn oude oom woont in een schuur;
Betaalt daar duur de kolen;
Zijn vrouw is dood en om het uur*

Draait zij weer door zijn molen.

Een verre neef die is soldaat;

Marcheert op maat;

Zijn thuis is kwaad;

Het schaap dat blaait.

En ver achter de bomen

Legt de avondzon een ei;

Het kuiken van de nacht gaat rond,

Met zwarte dromen,

Dom en blij.

Zijn vingers tillen zijn woorden op en zijn blik hangt in de sterren en weerglanst waterig hun licht. Op alle ruggen klimt een snelle ril van dieper peinzen. Ademloos klimmen de ogen open.

Waar is de hemel, waar is de hel?

In welke windstreek blaast de horen?

Zeg mij, moeder, waar is de bel?

Waar zijn wij geboren?

Straks komt een grote, vreemde man

De woorden tot stilte keren;

Straks komt een grote, vreemde man

De kleintjes mores leren.

Het kuiken van de nacht gaat rond;

Het hokt in zieke breinen;

Treinen, zwarte, zwarte treinen;

Aanhoort het angstig blaffen van de hond.

Net je grootvader, de liedjeszanger: hij houdt van vertellen. Alleen vertelt hij anders, misschien denk je dat omdat je al meer kunt begrijpen. Zijn ogen nestelen zich in tranen en hij is haast onherkenbaar geworden. Zijn gezicht schijnt helemaal van gedaante te veranderen. Je vraagt je af wie deze vreemdeling gezonden heeft, in deze avond uit de duizend. Of is hij dan een ziener? Een gek? Zijn fijne snarenspeel klimt en kalmt en kondigt het volgende vers aan:

Mijn moeder is een tovenaars:

Als zij ontwaakt, legt de nacht een ei,

Dan straalt aan de kim, vers,

Achter de bomen.

Een ochtendman met stoppelbaard

Passeert de deur, vraagt kruimels brood

En voedt de sleur; hij gaart

*Eten voor de dood en hinkt dan heen
Op zijn houten been.*

*Kom, zusje, laten we spelen gaan
Nog vooraleer de sneeuw smelt;
Kom, zusje, laat uw poppen staan
Nog vooraleer de man belt.*

En dan plotseling wordt hij een oude vrouw met zeegroene ogen en een kinderlijke lach in een diepe ernst getogen en allen luisteren met verdrietige ogen:

*Er was een tijd, zo zegt zij dan,
Haar rimpels fronsend met ontzag,
Wijl witte sneeuw de wereld toedekt.*

En overenthousiast dat de tranen hem over de wangen rollen, met een oude blijheid die de tijd al vele jaren achterhaalde en die pure nostalgie is en diepe heimwee, wordt hij weer kind:

*Ik heb geen kou, ik hou van blauwe handen;
Laten we witte banden smeden;
Laat de kleine kachel branden;
Sneeuw is altijd lang geleden.*

*Wij eten pap van haverhout;
Het houten been zit mee te eten;
Mijn kleinste broertje is weer stout;
Wij wonen in een wereldwoud.*

*De regen valt, de sneeuw die smelt;
Mijn visje geeft het visje eten;
Ik hoor de vreemde man die belt
Van deur tot deur zonder vergeten.*

*Waar is de hemel, waar de hel?
In welke windstreek blaast de horen?
Zeg mij, moeder, waar is de bel?
Welk lot is ons beschoren?*

*Kom laat ons spelen in de plassen!
Kom laat ons ronde keien wassen!
Kom laat ons rollen in het slijk!
Kom laat ons glijden op de dijk!*

Zijn wilde vingers doen de snaren galopperen en alom valt muziek als regen, gutsend en klutsend, en het is alsof alle regendroppels tranen zijn, zoute tranen, waaronder weldra de hele wereld zal vergaan met alle dieren en alle mensen. En, alsof hij allen gerust wilde stel-

len, zette hij weer een trager vers in, een slot-
vers waarin het hele, vreemde verhaal zich op-
loste tot in het niets waaruit het was voortge-
komen, stervend in de stilte van het duister en
in de heimwee van het verleden:

*Nog vooraleer de sneeuw smolt
Gingen we spelen saam
Nog vooraleer de sneeuw kwam
Liet zij haar poppen staan.*

*Er was een tijd, zo zei zij dan,
Wij witte sneeuw de wereld dekte.*

*Ik had geen kou, ik hield van blauwe handen;
We smeedden witte banden,
Lieten de kleine kachel branden;
Sneeuw was altijd lang geleden.*

*Wij aten pap van havermout;
Het houten been zat mee te eten;
Mijn kleinste broertje was weer stout;
Wij woonden in een wereldwoud.*

*De regen viel, de sneeuw die smolt,
Mijn zusje gaf het visje eten;
Ik hoorde niet de man die kwam,*

Van deur tot deur zonder vergeten.

Waar was de hemel, waar de hel?

In welke windstreek blies de horen?

Zelfs moeder verzweeg ons bij 't vaarwel

Welk lot ons was beschoren.

Er was een tijd, zo zei ze dan,

Haar rimpels fronsend met ontzag,

Wijl witte sneeuw de aarde dekte.

Het landschap was niet wit, maar zwart. De duisternis had heel de wijde aarde toegedekt en het lied was uit en ook de vlammen in het kampvuur doofden. Zonder dat het opviel, verdween de zanger tussen al de aanwezigen uit, de bosjes in. Je wenste elkaar goeienacht en allen gingen opstaan en je zag hoe de kringen openbraken, hoe de magie verbroken werd, hoe de nacht inzette. En je wierp aarde over het vuurtje en dan ging je ook terug naar huis om te slapen. En nu voelde je duidelijker die vreemde smart die je die avond eventjes had gevoeld en die dan weer weggevlogen was zonder zijn naam achter te laten. En terwijl je die avond insliep, begreep je dat die avond de eeuwigheid van je kindertijd besloten had. Je begreep iets van het lied van de

vreemde zanger en in je droom zag je nog eens de groene speld en de openspringende luiken waaruit de kleurig geruite harlekijn, blij dansend, dom en blij, opdook. En nu zag je ook, dat de zanger niemand anders was dan Kwibus kon geweest zijn. Kwibus, die de hele wereld in vervoering bracht en deed dansen. En Kwibus lachte in je dromen en zijn lach was nu een schaterlach geworden, die begon te lijken op bazuinengeschal dat vanuit de verste hoeken van de aarde weerklonk.

Je bent dertien. Je hoort de regen tegen de ruiten kletteren. De volstrekte duisternis wordt af en toe door bliksemschichten opgeschrikt en de donder rolt, soms heel dicht en heel luid. Je bent wakker geworden en je ligt stilletjes te luisteren. Je kijkt in het donker en je luistert. Het is knusjes. Er is een eeuwigheid van tijd in de nacht om te luisteren. Het is bovendien warm en droog in bed, onder de donzige lakens. Het mag eeuwig duren zo. Je zou er niets op tegen hebben. Jij in je warme bed en buiten het huis de zwangere wolken en het trommelen van de regen en het bulderen van de donder en het flitsen van de bliksem. Je voelt plots hoe je meewentelt met het wentelen van de aarde. Hoe je geslingerd wordt in de ruimte rond de zon, in de oneindige sterrenhemel. Je huivert een ogenblik. Je hebt geluk gehad, denk je dan, dat je erbij hoort. Dat

je niet een naakte ster bent in de altijddurende duisternis, maar een mensje in een warme kamer, onder wollen dekens. Je hebt een ogenblik geluk gehad dat je nu geboren bent, en niet oneindig lang geleden toen er alleen nog maar weekdieren waren. Je huivert, als je je indenkt hoe de tijd geen einde kent, noch voor noch achter. Geen begin en geen einde, geen mijlpalen of verpozingen. Het gaat alleen altijd maar voort, zonder ophouden. En zolang je er bent, weet je het ook. Als je ophoudt er te zijn, houdt het allemaal op. Je huivert, als je je indenkt hoezeer het hele gebeuren je kan missen. Je huivert, als je je indenkt hoe je gevangen zit op een bol die evenwel een stoom kan zijn in een molecule plastic van en kom die tot een andere orde behoort van grootheid en van tijd. Terwijl iemand van die andere orde de kom met water vult, zijn er miljarden mensjes geweest op jouw atoompje. In één oogwenk is leven ontstaan en weer vergaan. Werden boeken geschreven en theorieën opgehangen. Liepen jongens als jij school, terwijl anderen van honger stierven. Baarden moeders kinderen en deden vaders kachels branden leerden grootmoeders aan kleinkinderen de geur van bloemen kennen en spelden zij het woord koekeek. Je huivert ervan, als je bedenkt dat je er bent. Ik ben, denk je, en je huivert. Het lijkt immers allemaal slechts een droom te zijn. Soms vrees je dat je al lange tijd dood bent, al

van bij je geboorte. En dat je leven slechts een vaag uitdeinen is. Je hebt angst om al dood te zijn.

Bestaat er een god? Zit hij van bovenuit te kijken of trekt hij zich er niets van aan? Of is hij het geheel van alle dingen? Of zit hij in de mensjes zelf? Of ben jij een god die de wereld droomt? Dat zou vreselijk zijn, als jij zelf god was: dan was je helemaal alleen. Alles zou illusie zijn, want je zou het zelf gemaakt hebben, om niet meer alleen hoeven te zijn. Je hoopt dat je god niet bent. God moet verschrikkelijk lijden, denk je. Je moet verschrikkelijk eenzaam zijn. In de Bijbel staat dat hij mens geworden is om ons te verlossen. Er staat ook dat wij zijn kinderen zijn. En je denkt: als je het allemaal samenvoegt, dan moet hij mens geworden zijn door zich in vele mensjes te verdelen. Om zichzelf te verlossen uit zijn eenzaamheid. Het is allemaal zo onvoorstelbaar. Als je er te lang over nadenkt, moet je wel gek worden. Want stel dat je ontdekt met je verstand dat alle dingen droom zijn: aan wie zul je het nog kunnen vertellen? Bij wie zul je je zwangere hart nog kunnen uitstorten? Misschien is het denken over die dingen de grootste zonde, een zonde die onvergeeflijk is omdat ze zichzelf onmiddellijk bestraft met de kennis zelf, die alle illusies doodt. De zonde tegen de Heilige Geest. Wat

heilig is, moet heilig blijven. Dat is de spelregel waarop alles berust. Is alles dan een spel?

Is het een spel, als grootmoeder, oud geworden, met een kind op de schoot zit en zijn bewustzijn wekt met een versje: hand-zand-paard-staart-koe... en een klein kriebelken-kriebelken-toe! Waarbij het kind het uitschaterd en de vrouw hoopt dat hij, eenmaal man geworden, zich het versje zal herinneren op een zoete lenteavond als hij, moedeloos geworden van een verre heimwee, in de uitgestrekte luchten kijkt waarin een nieuwe zomer opsteekt? Is het een spel, als grootvader van de koekenbakker vertelt of van Kwibus die geen mens zich voorstellen kan? Op zijn knie gezeten reisde je de hele wereld rond, alle geheimen ontbolsterend, maar je kon je de grenzen zien, de grenzen voelen, de grenzen kennen.

Er was alleen de weg terug. Het spel had opgehouden kinderlijk te zijn en onschuldig. Ik ben, dacht je, en je huiverde hartsgrondelijk. De donder bulderde. En weer dacht je: inderdaad, ik ben.
